

СРЦЕТО МИ КОПНЕ

Е ЗА ПОДНЕБЈЕТО НА РОДИНАТА

Војнило Бојоски или Висенте, како што од милост го викаат во Бразил, го запознавме како македонски бизнисмен, кој има престижен ресторан за специјалитети и кој ги гости високите личности од оваа далечна држава. Но, тој е нешто многу повеќе. Тој е писател, поет, сликар, односно уметничка душа која секогаш трага по убавините и по вистините за животот. Во Македонија не е дојден 24 години, иако цело време родната грутка ја носи длабоко во себе и љубовта кон неа ја искажува преку своите песни и ликовното творештво. Потекнува од Западна Македонија, поточно од живописното гостиварско село Лешница и на дваесет и петгодишна возраст се одлучува да ја напушти татковината и да отпатува прво во Франција, потоа во Германија...

На 14 септември 1982 година, кога имал четириесеттина години, заминува за Рио де Жанеиро, во далечниот Бразил и почнува нов живот. Градот во којшто тој денес живее станал интернационален токму поради него, а во бразилските весници пишува дека "градот е познат по Македонецот кој прави најдобри јадења во Бразил".

■ Разговорот го водеше: Рената МАТЕСКА

Се враќате во родната грутка по 24 години отсуство, живот во туѓина. Господине Бојоски, каква е Вашата приказна, и како се случи да заминете од Македонија?

БОЈОСКИ: Роден сум во Лешница, Гостиварско, и кога имав 25 години заминував за Франција. Таму живеам 15 години и потоа се вратив овде и ја објавив книгата "Патишта во место". Потоа повторно на една година заминував во Германија, а од таму во Бразил. Тука и останав, се "закотвив" еве веќе цели 24 години. Ако се навратам на почетокот кога пристигнав во Бразил, ќе кажам дека воопшто не ми беше лесно. Јас имам афинитети кон кулинарството, особено кон подготвувањето специјалитети од риба и од разновидни морски плодови. За моите уникатни јадења надалеку се раскажува во Бразил, а горд сум да кажам, и воопшто не сум нескромно ако истакнам, дека тамошните најзвучни имиња ги вкусиле моите специјалитети. По четири години во оваа држава го отворив ресторанот "Гора Маре", а потоа и рибниот ресторан. За нивната уникатност, гурманите донесуваа и оценки, односно во оваа далечна земја квалитетот се вреднува со ѕвезди. И веднаш по првата година добив една ѕвезда, а еве по седум години добивам две ѕвезди. Тоа е еден од нај-

добрите ресторани за риба во Бразил. За мене се пишува во весниците, односно за елитноста на моите ресторани и гостите кои ги ценеа нивните услуги, им беа на тапет на медиумите.

Навистина интересна приказна за тоа како еден Македонец е познат и признат угостител во далечна држава. Но, не мислите ли дека со овој бизнис можевте да бидете успешни и тука, во Македонија? Сепак, што беше пресудно за да ја напуштите татковината и да се впуштите во една интересна животна авантура, која ве однесе да живеете и во некои европски држави? Што таму работевте, како го заработувавте парчето леб? Тешко ли беше искуството?

БОЈОСКИ: По многу перипетии во државава размислував и констатирав дека таму, во тој свет, подобро ќе успеам. Верував во некоја своја идеја, визија, дека таму некаде ќе ми биде подобро. Заминав во Франција, некое време живеам и во Париз. Како заработував... Таму почнав да цртам за весници но, исто така, пишував и поезија. "Ла републик" објавуваше мои песни на француски јазик, како и ексклузивни цртежи. Исто така, се занимавав и со декорации од кои вадев некој денар за да живеам. Имаше и убави и лоши моменти. Париз си е Париз и приказна и искуство за себе, но по неколкугодишен престој се вратив во Македонија. Се вратив, но повторно не бев задоволен, не успевав да се реализирам себеси на овие простори и по извесно време на една година заминав за Германија. Во Германија не ми беше толку лошо... Преку контактите кои ги реализирав на оваа моја нова дестинација имав можност да се запознаам со некои луѓе од Бразил. Така се случи и да добијам неколку конкретни понуди за да заминам во оваа далечна егзотична држава. Бразилците кои ги запознав во Германија беа министри, професори, трговци кои често ми велеа: дојди во Бразил, види како е, ќе видиш ќе го засакаш. По извесно

размислување на крај се одлучив и тргнав во новата животна авантура. Заминав во Рио де Жанеиро. Беше 14 септември 1982 година, имав 40 години и почнав еден нов живот...

Додека бевте во Франција дали имавте контакт со тамошната македонска заедница? Како Македонецот се снаоѓа во друга држава? Дали знаеме да си помагаме меѓусебе кога сме во туѓина, да си подадеме рака кога ни е тешко или секој си ја гледа својата мака...

БОЈОСКИ: Тогаш, во тоа време, во Франција беше амбасадор еден наш Македонец од Скопје. Не се сеќавам како му беше името. Со многу Македонци кои живеат во Париз имав контакт, но секој си ја гледаше работата и многу ретко се гледавме. Кога си на печалба се нема многу време за дружба, таму само си го гледаш чарето, како да се снајдеш и да преживееш во тој нов непознат далечен свет.

Имаше ли многу Македонци во тој период во Париз?

БОЈОСКИ: Мислам дека немаше. Имаше еден мој другар од Лешница, Вулкашин Евтовски, кој и сега живее во Франција, се

ожени и остана, а јас се вратив во Македонија. Очекував дека можам да продолжам да живеам во татковината и да работам како писател, поет, уметник. Мислев дека во осумдесеттите години, со објавувањето на книгата ќе добијам некое работно место. Но, ништо од моите надежи и очекувања. Тие се распрснаа како меури од сапуница.

Од ова што го кажувате, наспроти Вашата актуелна професија - угостителство, Вие сте и голем уметник. Ваша голема љубов се поезијата, прозата и сликарството. Откријте ни ја Вашата уметничка душа?

БОЈОСКИ: Мојата љубов кон уметноста, поточно кон сликарството, поезијата и прозата никогаш не ме напушта. Таа беше верна водилка низ моите патешествија. Ресторанот кој го отворив во Бразил е една уметничка реализација. Секој кој

ќе влезе во него ќе види голем простор од 2.000 метри квадратни, во кој има многу работи кои во животот сум ги видел и сум ги реализирал. Јас цртав многу. Кога го почнав ресторанот сакав да го реализирам она што го цртав, односно да го претворам во архитектура за да личи на некоја голема македонска кука. Секој што влегува таму е задоволен од глетката и ми вели - твојата Македонија вака ли изгледа... Е, тогаш ми се случува нешто да ме трогне длабоко во градите и им велем: не, уште е поубава, погорда, повеличествена, пораскошна, а на волку мал простор тоа не се насликува! Но, јас си направив убав амбиент во кој сите се задоволни. И поезијата никогаш не ја напуштив. Таму, во тој дел на светот, далеку од родната земја, секогаш ме влече една носталгија, и си пишувам... Последниве години имам повеќе време за пишување, затоа што го завршив ресторанот и тој визуелно изгледа така како што го замислував. Сега имам голема желба да отворам уште еден ресторан, но за тоа...

Да се вратиме на поезијата. Еднаш, една песна, таму некаде во светот му ја рецитирав на Божин Павловски:

"Македонци, Ве наоѓам низ цела копненија и океанија, како птици селици баравте друга земја, нова храна а Македонија ја оставате. Таа убава земја што ве гушкаше поубаво од својата убавина и ви ја подаруваше сета гордост своја, љубов и надеж во својот насмев носеше. Хоризонтот вцашен го оставате и посрамен од презир во просторот. На некои тела им се лесни во душата кога вашата душа се оддалечува. А надежот лежи во мртви раце и гледа дете гласно ни потстанува. Таму некаде далеку. И уморно патување, застанува и којзнае што мисли за својата татковина. Кај се облаците и земјата тажни од мелови.

Од што си ја напуштил да се знаи. Љубовта моја е поголема од едно небо. Верувам дека ти копнее срцето за она поднебје македонско и тука се гледаш во напишаното... на љубов напишано од твојот збор... и вечна и богата... народе македонски".

Што беше тоа што Ве мотивираше за една толку убава песна?

БОЈОСКИ: Ги наежив луѓето таму некаде. Патував многу по светот. Сакав да најдам некое место за да живеам некој живот.

Всушност, мојот ресторан е моето себенаоѓање. Го најдов местото за да можам да уживам. Се оженив таму, имам ќеркичка, ја земав и сестра ми и ете така живеам еден среќен живот покрај езеро. Често одиме на море и всушност тоа е убавината да бидеш среќен. Но, копнежот за Македонија никогаш не ме напушти.

Но, сепак кога говориме за Македонците, растркани секаде низ светот, не можеме а да не забележиме дека имаме еден синдром на разединетост. Македонците во дијаспората не се плотени меѓу себе, не така како што би требало. Зошто?

БОЈОСКИ: Кога одиме во странство некои од нас успеваат, а некои не. Што станува? Ние кои успеавме, се трудиме, работиме, бидејќи во Македонија ништо не сме направиле, а таму некаде во светот, научивме како треба да се работи и како да се живее. Што станува? Ако некој се изгубил во тие патишта, ќе те види тебе како живееш богато и си успешен, тој нема да те гледа така убаво. Така се случува секаде во светот. Јас лично имам малку пријатели Македонци. Зошто? Како прво, многумина од нив таму доаѓаат речиси неписмени и ако ти си пишувал поезија и имаш многу пријатели во Бразил или во Франција, тоа ним не им е во прилог. Ќе прашате зошто? Погледнете, јас во мојата торба носам романи, јас не носам ништо, јас носам романи кои овде сум немал прилика да ги читам. Во тоа е драмата. Овде, во фамилијата којашто ја посетив, речиси никој не чита.

Како живеете во Бразил? Рековте дека сте познат, популарен, успешен среќен, реализиран семеен човек? Сепак, комуницирате ли таму со некој наш?

БОЈОСКИ: Ретко има Македонци. Некогаш некој Хрват ќе намине, некој Босанец кој побегнал од војната, некои луѓе кои ќе наминат да купуваат кафе или некои други работи во Бразил, но слабо, поточно мошне ретко среќавам Македонци.

Што е потребно за Македонците да се обединат, да бидат единствени, да создадеме лоби група, како што имаат другите народи, и да лобираме да не нè викаат како што ќе посакаат туку така како што ни е името?

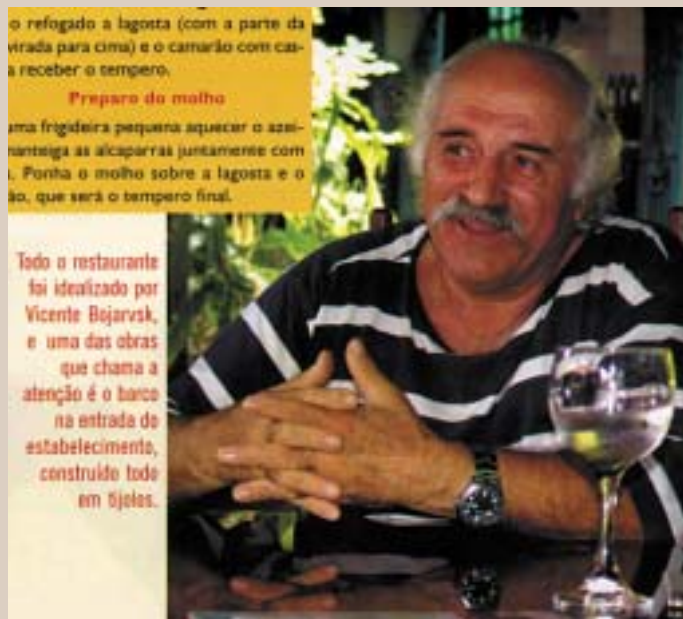

БОЈОСКИ: Со толку успеси кои ги имам таму, тука никој не ме покани на вечера или на подолг разговор. Еве, прв пат со Вас зборувам. За признавањето на Македонија... Во ресторанот доаѓаат само богати луѓе. Меѓу тие богати луѓе има многу Грци, кои се занимаваат со трговија. Сите тие се наши клиенти. Тие знаат дека сум од Македонија и ме почитуваат и ме сакаат многу повеќе од било кој друг. Јас сум најголем претставник на Македонија. Оние кои ме гледаат како човек, уметник и угостител и кои не се занимаваат со политика, тие гледаат дека Македонецот не е таков каков што замислуваат. Тие гледаат дека Македонија е успешна и дека има квалитетни и пробивни луѓе во светот. Ова што пишува Македонија, тоа е најголемиот дострел на Македонците и најголемото лоби за нас. Тоа никој не го признава од политичариве, но секаде пишува Македонецот Војнило. Јас подготвувам јадење за претседателот на Републиката. Кога има прием на странски делегации, парламентарци, јас правам ручек и им дела, а во една прилика претседателот стана и ми се заблагодари за вкусното јадење, по што следуваа силен аплауз. Јас ја претставувам Македонија не политички, туку со моите дела, поезијата, признанијата, во сите бразилски весници секој прочитал дека јас сум Македонец. Ова што пишува *Pari internascipalen* тоа е градот кој станал интернационален заради мене и тука пишува дека самиот град е познат по Македонецот, кој прави најдобри јадења во Бразил. Така што за Македонија

имам многу повеќе направено отколку било кој политичар, кој отишол како претставник, амбасадор или како бизнисмен. Во Франција, исто така. Кога се враќав од Франција се вратив со службениот претседателски авион. Така што сите луѓе кои беа дојдени од Македонија во Франција јас ги пречекував и ги дочекував, се грижев за нивниот престој и ги испраќав. Патриот сум во душата и секогаш сум бил. Тоа што сум го сторил за Македонија никој не го признава, можеби ова сега што ќе се објави, тоа што вие ќе го напишете, ќе потсети многу луѓе во светот кои ме знаат дека било токму така. Но, актуелнава политика сигурно нема тоа да ми го признае. Затоа што не припаѓам во некоја политичка партија или некое движење и да се прокламирам, па да има и позитивни и негативни размислувања...

Како успеавте да бидете толку популарен, претставителен? Постои ли посебен рецепт или таква Ви беше ѕвездата? Како дознаа за Вас?

БОЈОСКИ: Отворив ресторан во уметнички стил. Луѓето доаѓаа и кога видеоа како ги дочекувам и какви јадења им правам, ми даваа добри оценки. Јас таму ги респектираам сите, ги дочекувам без разлика дали некој е Македонец, Албанец, Грк, Словенец и слично. Човек треба да биде со сите, сите имаме право да живееме еден живот и да се радуваме на убавините. Многу важно е дека целиот мој живот му е посветен на еден уметнички свет, поезијата, сликарството, јадењето. И јадењето е уметност. И луѓето кои доаѓаат ќе видат, сите со респект, ќе стане некој ќе ми аплаудира, ќе ме прегрне, ќе ме покани дома. Во Атина ме дочека пријателот Емардорф. Дојде на аеродромот, ме однесе дома, вечерта бевме на коктел, фантастичен дочек, додека овде во Македонија никој не ме пречека. Успехот кој го имам е голем. Луѓе во Франција ме знаат. Еден тамошен судија ми рече дека мојот ресторан е котиран како четврти во светот. Замислете, доаѓа човек и ми ги кажува тие работи. Убаво е луѓето да сфатат дека ние кои сме постигнале такви успеси, кога ќе дојдеме овде треба тој човек да се дочека, така како што јас ги дочекувам луѓето во светот.

Да се вратиме сега на ситуацијата во Македонија. По 24 години надвор од Македонија, како ја гледате татковината денес? Што забележувате за политиката која се води, а што за економската клима?

БОЈОСКИ: Јас не ја познавам политиката, не ги следам настаните, не можам да дадам никаков одговор, само едно - овде гледам дека нема никаква индустрија, никаков извоз на нешто од Македонија, и уште нешто, ако туризмот не е в ред, ако не е добро осмислен, тогаш зошто луѓето би доаѓале. Еве, посетив неколку места. Се направиле многу работи. Се направиле, ама постои големо безредие. Кога бев во Гостивар гледам дека нема ред како што е вообичаено во останатиот свет, едноставно кажано се нема соодветна култура.

Што му недостига на стопанството? Има ли според Вас алтернативи, решенија, перспективи?

БОЈОСКИ: Во Гостивар, во фабриката "Силика", каде што некогаш работеше татко ми и која веќе подолго време не работи, сè е искршено. Зошто се крши? Во тие погони можат да се произведуваат други работи. На пример, јас овде во Македонија пишувам песни. Отидов во Бразил, но таму не можев да живеам од пишувањето песни и отворив ресторан. И ете, тука го најдов моето место. Во мојата фамилија имам многу луѓе кои се без работа, млади. Јас од 17 години работам. А гледам синовите на брат ми ништо не работат. Мислам дека ако сакаат и ако малку се потрудат, можат да најдат некоја работа и нешто да работат. Овде животот е поскап. Отидов во супер-маркет и се изненадив кога видов дека цените се повисоки отколку во Бразил. Во Македонија животот е мошне скап!

Каква посакувавте, односно се надевавте дека ќе ја видите Македонија?

БОЈОСКИ: Кога пристигнав во Македонија, сите денови одевме низ неа, за неа јас пишував, за убавините, реките, планините. Тука во Македонија имаме фантастична клима, а во Маврово се градат куќи со убава архитектура, која му одговара на прекрасниот пејсаж. Но, во секој ресторан се служат истите јадења, истите пијалаци, истиот амбиент. Зошто овој народ не сфати дека треба да се направат убави места, различни, уникатни, привлечни. Отидов до жичарницата во Маврово и се изненадив кога видов дека е затворена. Зошто, можеби некој сака и лете да прошета по планините. Немаше жива душа. Зошто луѓето не работат? Ете, можеби во тоа е проблемот. Сè е мртво, никој нема. Македонците, не знам зошто, но како да не сакаат да работат.

Што би ни советувале Вие за македонскиот народ да живее подобро, да биде економски помотивиран, успешен?

БОЈОСКИ: Во Лешница каде што сум роден поминав и плачев. Селото е разурнато, нивите запустени. Знаете колку луѓе порано таму живееле. Мислам дека имаше околу 30 фамилии. Денес живеат една до две. Луѓето не поседуваат ништо, само ги сечат дрвјата во шумите и ги продаваат за да земат некој денар. А да посеат пченица, пченка, лубеница, тикви, дињи, тие работи ги нема. Затоа книгата која ја пишувам, ја пишувам за она време во кое таму живеел цели 17 години, тогаш таму се жнееше, се садеше, се женеа и се мажеа и луѓето живееле од земјата. Сега нема ништо, сè е напуштено, отишле во Гостивар, не знам каде. По планините се садеа дрвја, се косеше сено, се

одгледуваа многу говеда, овци, а денес сè е пусто. Сакам еден ден да се вратам и да изградам куќа на родното огниште.

Дали планирате засекогаш да се вратите во Македонија?

БОЈОСКИ: Засекогаш не. Да се вратам кога ќе се пензионирам, но јас тоа не го планирам, туку продолжувам да работам. Колку тука нашите имаат испишани романи и песни, а јас таму не можам да ги читам. А овде доаѓајќи ќе ги читам романите на писателите кои лично ги познавам, како Божин Павловски. Посакувам и да одам по оние бистри реки, оние планини убави, да ја почувствувам зимата, снегот. Тоа е мојата желба.

Дали некој некогаш ви помогна во животот? Ви подаде ли некој рака меѓу непознатите туѓинци?

БОЈОСКИ: Таму немаш татко, дедо, мајка. Треба да го платиш станот каде што живееш, јадењето, облеката. И што станува. Во Франција научив како се работи за да се живее. Во Бразил научив уште повеќе. Ако нешто ми се случи, ако не работувам за мојот живот, како ќе го живеам. Ако не платам, каде ќе живеам. Никого не познаваш. Не е како овде, ајде дај ми 100, 200 денари и ќе го решиш тоа прашање. Во банките е така направено, кај можеш да земеш пари. Треба да се работи и успехот доаѓа по многу работа и труд. Мачно се печалат пари за да можеш да го живееш животот човечки. Јас таму пла-

ќам социјално осигурување, плаќам осигурување за автомобилот бидејќи за да можеш да работиш треба да имаш автомобил, купив и место, плаќа за да изградам ресторан. Замислете, ако јас само седам и пијам ракија, тогаш нема да можам да го одржувам сè тоа. Во Македонија многу ме погоди немаштијата, која ја гледам на секој чекор. Некои мои роднини немаа пари за да ме дочекаат како близок човек кој долго време не го виделе. Јас тоа го разбираам. Но, не можам да разберам зошто не се работи, не се сади зеленчук како порано. Замислете, имавме бавчи, лубеници, домати, пиперки, цвеќиња... А денес, тука се живее во едно друго време.